

simlediği diğer eserler bilinmemekle birlikte, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki *Şah Tahmasb Albümü*'nde yer alan dağılmış bir *Kelîle ve Dimne* nüshasına ait minyatürlerin, üslûp özelliği bakımından Ahmed Mûsâ'ya veya bir öğrencisine ait olmaları ihtimal dahilindedir.

BİBLİYOGRAFYA :

I. Binyon—v.dğr., "Dust Muhammed's Account of Past and Present Painters", *Persian Miniature Painting*, London 1933, App. I, s. 184; Dust Muhammed, *A Treatise on Calligraphists and Miniaturists (Hâlât-ı Hünverân*, nşr. M. Abdullah Chaghtai), Lahore 1936, s. 22-23; Mazhar Şevket İpşiroğlu, *İslâm'da Resim Yasağı ve Sonuçları*, İstanbul 1973, s. 51, 57; Filiz Çağman—Zeren Tanındı, *Topkapı Sarayı Müzesi İslâm Minyatürleri*, İstanbul 1979, s. 13; E. Schroeder, "Ahmed Mûsâ and Shams al-Din: A Review of Fourteenth Century Painting", *AI*, VI/2 (1939), s. 113-142; R. Ettinghausen, "Persian Ascension Miniatures of the Fourteenth Century", *Accademia Nazionale de Lincei XII. Convegno, Oriente e Occidente nel Medioevo*, Rome 1957, s. 360-383; a. mlf., "On Some Mongol Miniatures", *KO*, III (1959), s. 44-65; I. Schoukine, "Les Peintures du Shah-nameh Demotte", *Arts Asiatiques*, sy. 5, Paris 1958, s. 83-96; P. P. Soucek, "Ahmad Mûsâ", *Elr.*, I, 652-653.

FİLİZ ÇAĞMAN

AHMED el-MÜCÂHİD

(أحمد المجاهد)

Ahmed Gran b. İbrâhîm el-Mücâhid
(ö. 950/1543)

Habeşistan'da

Müslümanlığın yayılmasında
büyük hizmetler gören Harar emîri.

Abad Emirliği'nin Hubat bölgesinde 1506'da doğduğu rivayet edilmektedir. Habeş kaynaklarında Gran (solak) lakabıyla anılan Ahmed el-Mücâhid, emîr olduktan sonra devlet idaresinde büyük değişiklikler yaptı ve 1527'den itibaren de Habeşistan Krallığı'na karşı cihad açtı. Kısa bir zaman içinde Zeyla'dan Massava'ya kadar bütün sahili idaresi altına alarak ülkenin büyük bir kısmına sahip oldu. Buna karşılık Portekizlilerle temas halinde bulunan Habeş Hükûmdarı Lebna Dengel (II. David), onlardan sağladığı yardımla kendi durumunu takviye edince Ahmed el-Mücâhid de Zebîd'deki Osmanlı beylerbeyisi vasıtasıyla Osmanlı Devleti'ne müracaat etti.

Ahmed el-Mücâhid, Habeşistan'ı fetih etmek için başladığı ve 1543'e kadar sürdürdüğü mücadelede askerleri için gerekli malzemeyi göçebe Somali aşiretinden temin etti. 1530'da Fatagar ve Evfât bölgelerini, 1531'de Davaro ve Şu-

ve (Shoa) eyaletlerini, bir yıl sonra Amhare ve Lasta'yı, 1535'te de Tigre topraklarını ele geçirdi. Buralarda İslâmiyet'in siyasi bakımdan en büyük yayılışı da bu devirde oldu. Bunun üzerine Habeş kralı Portekiz'den tekrar yardım istedi ve 1541 yılında gelen 400-500 kişilik bir askerî yardımla Habeş ordusu ateşli silâh desteği de kazanmış oldu. Takviyeli Habeş kuvvetleriyle yaptığı savaşta mağlûp olan Ahmed el-Mücâhid yeniden Osmanlılar'a başvurdu. Osmanlı Devleti, Habeşistan'da kuvvet dengesinin müslümanların lehinde olmasını istediğinden, Ahmed el-Mücâhid'e Yemen'deki idarecileri vasıtasıyla silâh yardımını yaptığı gibi, hıristiyanlara karşı verdiği mücadeleyi tasvip mânâsına onu Habeş hâkimi olarak tanıdı. Kaynaklarda ona 900 tüfekçi ile on top ve bunları kullanacak usta gönderildiği kaydedilmektedir. Ahmed el-Mücâhid aldığı bu yardım sayesinde, 28 Ağustos 1542'de Habeş krallık ordusu ile Portekiz kuvvetlerini büyük bir bozguna uğrattı. Fakat zaferden gurura kapılarak ihtiyatsızca hareket etmeye başladı. Habeşistan'ın tamamını ele geçirmek için 21 Şubat 1543'te yaptığı ikinci savaşta yenildi ve öldürüldü. Bu mağlûbiyet Habeşistan'da İslâmiyet'in yayılışının durmasına sebep oldu. Osmanlılar ise bundan sonra bu ülke ile, burayı fethetme karar verinceye kadar (1554), bir daha ilgilenmediler.

BİBLİYOGRAFYA :

Kânunnâme, Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 1970, vr. 39^a; Wallis Budge, *A History of Ethiopia, Nubia and Abyssinia*, London 1928, I, 328, 339-340; Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Güney Siyaseti, Habeş Eyaleti*, İstanbul 1974, s. 23-29; Muhammed Abdullah en-Nakire, *İntişârü'l-İslâm fi şarkî İfrîkiyye ve münâhedetü'l-Carbi leh*, Riyad 1402/1982, s. 226-239; Asa J. Davis, "The sixteenth century jihad in Ethiopia and impact on its culture", *Journal of Historical Society of Nigeria*, II/4 (1963), s. 567-592; III/1 (1964), s. 113-128; J. S. Trimmingham, "Ahmad Grān", *El'2* (Fr.), I, 286.

YUSUF HALAÇOĞLU

AHMED MÜNİR BAHÂEDDİN

Çörekçizâde, Koyun Halife
(ö. 1183/1769)

Osmanlı hattatı, bestekâr ve şair.

Çörekçi esnafından Mehmed Efendi'nin oğlu olduğundan Çörekçizâde, İstanbul'un kasaplık hayvan ihtiyacını karşılamakla görevli bulunduğu için de Ko-

yun Halife lakaplarıyla tanınmıştır. İstanbul'da doğdu; küçük yaşta saraya alınarak Enderun'da tahsil gördü. Önce Galata Sarayı'nda Mestçizâde Ahmed Efendi'den, daha sonra onun hocası Ebû'l-Kâsim Mehmed Râsim Efendi'den şiir, edebiyat ve diğer güzel sanatlarla beraber hat öğrenerek icâzet aldı. Saraydaki hizmetini cırağ edilerek (bk. ENDERUN) bitirdikten sonra "koyun halifelîği" ile görevlendirildi. Bu vazifede iken katıldığı Rusya seferinde, ordu İsakça'da (bugün Romanya'da) bulunduğu sırada, vefatına tarih olmak üzere söylenen "hitâm-ı a'mâl" terkininin gösterdiği 1183 yılının Muharrem ayında (Mayıs 1769) vefat etti. Müstakimzâde, *Mecmûa*'sındaki besteciler fihristinde yanlış olarak onun 1184'te vefat ettiğini kaydetmektedir.

Devrinde bestekâr ve hattat olarak şöhrat kazanan Ahmed Efendi, şiirlerinde Münîr mahlasını kullanmıştır. Çeşitli yazma mecmualarda bazı şiir ve ilâhileri bulunmakla beraber bunlar müstakil bir divanda toplanmamıştır. Ayrıca güfte mecmualarında Koyun Halife adına kayıtlı bazı dinî ve din dışı bestelerine rastlanmaktaysa da bunlardan hiçbirinin notası zamanımıza ulaşmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Müstakimzâde, *Mecmûa-i İlahiyyât*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3397, vr. 147^a; a.mlf., *Tuhfe*, s. 85-86; Fatîm, *Tezkire*, s. 383; Habîb, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1306, s. 96; Ergun, *Antoloji*, I, 163; R. Ekrem Koçu, "Ahmed Münir Efendi, Çörekçizâde", *İstA*, I, 399.

NURİ ÖZCAN

AHMED NAİM, Babanzâde

(bk. BABANZÂDE AHMED NAİM).

AHMED NAKKÂŞ el-HİLÂTÎ

(أحمد نقاش الخياطی)

Mengüçükoğulları döneminde
yaşayan mimar

Doğum ve ölüm tarihi bilinmemektedir. Mengüçükoğulları'ndan Hüsameddin Ahmed Şah b. Süleyman Şah'ın 626 (1228-29) yılında inşa ettirdiği Divriği'deki Ulucami'nin yapımında çalışmıştır. Adına, caminin doğusundaki sonradan pencere haline getirilmiş olan Şah Kapısı adlı portalin mukarnaslı bölümü ile kapı lentosu arasında kalan kısımdaki tek satırlık kitâbede rastlanmak-